

Till: Annika Strandhäll, klimat- och miljöminister
Ämne: Artskydd i skogen

Datum
2022-04-14

Hej Annika,

Den senaste tiden har en het debatt blossat upp angående det juridiska skyddet för fåglar som kommer av naturvårdsdirektiven, artskyddsförordningen samt domstolspraxis. Som expertorganisation på just fåglar och fågelskydd vill vi klargöra hur BirdLife Sverige ser på det aktuella läget.

Till att börja med anser vi den uppkomna situationen djupt beklaglig. Skogsstyrelsen har på kort tid närmast raserat sitt förtroende som naturvårdande myndighet hos en stor del av allmänheten, och sannolikt hos en majoritet av Sveriges skogsägare, genom att lansera ett huvudlöst budskap om att varje enskild fågel måste kartläggas för att myndigheten ska kunna fatta beslut om avverkning. Med Naturvårdsverkets klargörande (den 22 mars) framstår det tydligt att Skogsstyrelsen gjort en grov övertolkning av gällande rättspraxis. Skogsstyrelsens aggressiva utspel och krav på förändrad lagstiftning måste därför kraftigt ifrågasättas.

Att döma av ditt besked den 3 mars, så föll även regeringen för påtryckningarna från Skogsstyrelsen och skogsindustrin. Vi förstår att det är svårt att backa från ditt uttalande att skyndsamt ändra artskyddsförordningens lydelse, men vi hoppas att de som är satta att ta fram ändringsförslaget också tar del av Naturvårdsverkets vägledning kring rättspraxis. Skogsstyrelsens analys innebar i mångt och mycket att man rörde upp en storm i ett vattenglas.

Det är svårt att förstå Skogsstyrelsens angelägenhet i att vilja ändra lagstiftningen, men mycket talar för att en huvudorsak är rädsla för ett generellt "förbud" mot avverkning under fåglarnas häckningstid. Från skogsindustrins sida är man också ute efter att avskaffa förbud mot att försämma fåglars fortplantningsområden, viloplatser och livsmiljöer, vilket bl.a. tydliggjorts av de utskottsinitiativ som kommit från M och C i Miljö- och jordbruksutskottet.

Men kommer en förändring av artskyddsförordningen som innebär en "särskrivning" av naturvårdsdirektiven egentligen göra någon skillnad? Skrivningen i artikel 5 fågeldirektivet är ju väldigt tydlig med att förbudet gäller mot: *"Att avsiktligt förstöra eller skada deras bon och ägg eller bortföra deras bon."* Följer vi detta, och den tolkning av "avsiktligt" som gäller, så ska ju skogsbruk under häckningstid vara förbjudet redan idag.

Skogsindustrin m.fl. menar att en förändrad formulering av 4.4 artskyddsförordningen skulle medföra ett sämre skydd för fåglarnas fortplantningsområden, viloplatser och livsmiljöer, eftersom dessa termer inte nämns specifikt i motsvarande paragraf i fågeldirektivet. Däremot specificerar artikel 1, 3 och 4 fågeldirektivet att skyddet gäller fåglarnas livsmiljöer (inklusive fortplantningsområden och viloplatser), varför den exakta formuleringen i 4 § 4 p. torde vara av underordnad betydelse. Innan en förändring av nämnda paragraf måste det alltså genomföras en konsekvensanalys av behov och resultat av en sådan förändring. Ett avgörande faktum är att om 4 § 4 p. tas bort så måste livsmiljöskydd för fåglar implementeras i artskyddsförordningen på annat sätt.

Det som EU-domstolen och svenska domstolar har klargjort under det senaste året är att svensk skogslagstiftning dels inte uppfyller ställda krav på kunskapsunderlag när man fattar beslut om avverkning, och dels att det måste finnas lagstiftning och planeringsverktyg som inte tillåter ett skogsbruk som utarmar ekosystemen, där det utbredda trakthyggesbruket kan utgöra typexemplet. Det skulle vara oerhört pinsamt för Sverige om vi instiftar en ny lagstiftning (i 4.4 artskyddsförordningen), som sedan visar sig inte leva upp till detta, vilket skulle bli resultatet om skyddet för fåglar inte omfattar deras fortplantningsområden, viloplatser och livsmiljöer. För vissa arter måste detta skydd omfatta enskilda individer, par eller revir för att bibehålla den kontinuerliga ekologiska funktionaliteten. Men det gäller givetvis inte för t.ex. bofinkar, talgoxar eller kråkor.

Så hur når vi ett skogsbruk som uppfyller kraven från EU? I de mål som blivit prövade i domstol, och som Skogsstyrelsen hänvisar till som grund för sin "nyordning", har Skogsstyrelsen beviljat avverkningsanmälningar trots att där finns kännedom om arter som ska tillskrivas särskild hänsyn. Det handlar om arter som mindre hackspett, talltita och tjäder – arter som kan benämnas "paraplyarter" eller "signalarter" eftersom deras förekomst utgör indikation på rik biologisk mångfald. Inom skogssektorn har man tagit fram vägledningar för ett antal sådana prioriterade fågelarter. Det är de vi ska fokusera på, för i ett skogslandskap där de prioriterade arterna kan bibehålla sina populationer behöver vi inte bekymra oss för alla de mycket vanligare arterna – de kommer att klara sig "på köpet".

Verktyg för ett hållbart skogsbruk finns alltså redan idag i form av vägledningar för prioriterade fågelarter. Den frivillighet som präglat skogsbruket i decennier räcker emellertid inte för att vi ska leva upp till de krav som ställs från såväl naturvårdsdirektiven som av riksdagsbeslut. Därför måste lagstiftning och rättspraxis skärpas. Det är det som EU-domstolen och det svenska domstolsväsendet tydliggjort på sistone.

En väg att gå är att målbilderna för god miljöhänsyn blir obligatoriska. Målbilderna täcker de hänsynskrävande biotoper som uttrycks i Skogsvårdslagen och kan fungera som ett viktigt förebyggande skyddssystem där majoriteten av de skyddsvärda arterna förekommer. Målbilderna är redan väl implementerade hos många skogliga aktörer och ingår dessutom redan i FSC-certifierat skogsbruk som omfattar ca 60 % av landets skogsmark.

I ett hållbart skogsbruk behövs generella förhållningsregler, t.ex. generellt skydd för fåglar under deras huvudsakliga häckningstid (maj-juli). Det har fungerat förut, innan dagens intensiva skogsbruk äntrade scenen. För de allra flesta skogsägare skulle det inte spela någon som helst roll om vi återgick till att huvudsakligen avverka skog under andra delar av året än sommaren. Och för skogsindustrin bör en logistisk planering genom lagring av träd för trävaror och pappersproduktion vara möjlig även med undantag av aktivt skogsbruk under de tre mest känsliga månaderna för häckande fåglar. Precis som inom jordbruket, där skörd *måste* ske under sommaren, kan undantag göras från den generella regeln i särskilda fall. Generella regler är också den absolut enklaste vägen för att kunskapskravet ska uppfattas som rimligt av markägare.

Vi vill passa på att påpeka vilket oerhört stort ansvar som vilar hos er politiker att bidra till att skapa starka och tydliga incitament som gör det ekonomiskt lönsamt att gynna biologisk mångfald. Vårt samhälle styrs i stor utsträckning av ekonomisk vinning, vilket är en starkt bidragande orsak till att artskydd och biologisk mångfald kommer att fortsätta skapa konflikt i skogen, fram till den dag då det stora flertalet markägare inser att de faktiskt kan tjäna pengar på att bevara och stärka biologisk mångfald genom att skydda arter. Det är i sammanhanget hög tid att skogsbranschen är med och bidrar till dessa ekonomiska incitament, t.ex. genom en fond varifrån utbetalningar kan ske till enskilda markägare med stor andel skyddsvärd skog där skogsbruk måste begränsas.

Från BirdLife Sveriges sida kommer vi framöver att fokusera på att ge förslag för hållbart skogsbruk i förhållande till prioriterade fågelarter, samt rekommendationer kring lämpliga inventeringar som kan uppfylla markägares kunskapskrav i samband med anmälan om avverkning. Det är dessa två sakfrågor som skogsdebatten nu borde handla om. Regeringen kunde i sammanhanget bidra på ett avgörande sätt genom att ta Artskyddsutredningen samt dess analyser och förslag på så stort allvar som de förtjänar. Till skillnad från en ändring av 4.4. artskyddsförordningen skulle ett seriöst omtag av såväl statens som skogsnäringens ansvar att bedriva ett hållbart skogsbruk innebära ett avgörande steg mot att bevara våra gemensamma naturresurser till kommande generationer. För detta behövs en helhetslösning.

Vi ser fram emot ett svar och en fortsatt diskussion kring denna viktiga fråga!

Vänliga hälsningar,

Daniel Bengtsson
Fågelskyddsansvarig, BirdLife Sverige
Tel. 070 515 45 33, E-post: daniel.bengtsson@birdlife.se

Lotta Berg
Ordförande, BirdLife Sverige
Tel. 070 881 28 14, E-post: lotta.berg@birdlife.se